

ÎNVĂȚĂMÂNTUL MINORITĂȚILOR LA INSTALAREA COMUNISMULUI ÎN ROMÂNIA: CAZUL MINORITĂȚII GRECEȘTI

Mariana Alecu*

Abstract: *The present contribution focuses on the years immediately after the Second World War on Romania (fallen in the Soviet sphere) and in Greece, remaining in the democratic world. At a closer look thanks to some little known archival material, the realities appear less manichaeistic. Communism was not swift or easy to implement (as the country was under Russian occupation) in Romania (with a small-scale communist party) in which anything but a reductive and impoverishing scheme prevailed. In the same way, Greek democracy was not easily brought to a functional phase in a country with strong communist forces which had to be thwarted.*

The situation of the Greek schools in Romania is a case study which brings to light an exceptional instance, namely the arrival of the Greek political refugees in Romania which helped survive the pre-war privately owned Greek school it became state-owned as all private schools had been banned.

Keywords: Communism, Romania, reform in education, the Greek community, Greek schools.

Prin Decretul nr. 175, publicat în „Monitorul Oficial” în 3 august 1948, era introdusă în România reforma învățământului care stipula desființarea școlilor confesionale și minoritare. Era începutul aplicării ideologiei comuniste în domeniul învățământului românesc. Decretul abroga legea asupra învățământului particular din 22 decembrie 1925 iar prin art. 25 se preciza: „toate școlile confesionale sau particulare de orice fel devin școli de Stat”; membrii corpului didactic al acestor școli trecute la Stat vor fi încadrați în învățământul de Stat, iar aceia care „indiferent prin ce mijloace, vor zădărnici sau vor încerca să zădărnicească aducerea la îndeplinire a art. 35 din legea de față, se vor pedepsi cu 5-10 ani muncă silnică și confiscarea întregii averi”¹.

În anul 1948, în România funcționau patru școli grecești frecventate numai de copiii cetățenilor greci: București (clase I-XI), Constanța (clase I-VII), Brăila (clase I-VII) și Galați (clase I-IV).

---

* Doctorand, SCOSAAR – Școala Doctorală de Istorie și Arheologie, Institutul de Studii Sud Est Europene; e-mail: mariana.ruse@gmail.com

¹ „Monitorul Oficial”, CXVI, nr. 177 din 3 august 1948, p. 6324.

„Anuarul Institutului de Istorie «G. Barițiu». Series Historica”, tom LXIII, 2024, Supliment nr. 1, p. 267-283.

Liceul Elen din București cuprindea școala elementară de 7 clase și liceul de 4 clase și funcționa astfel: ciclul elementar I (clasele I-III), ciclul elementar II (clasele IV, V, VI, VII) și ciclul mediu (clasele VIII, IX, X, XI).

Asemeni școlilor celorlalte minorități din România devenite și ele școli românești, autoritățile comuniste nu vor încuraja predarea în limba greacă. Prezența refugiaților greci însă va juca un rol determinant în menținerea școlii așa cum era.

Asaltată încă din 1942 de pericolul comunist, comunitatea elenă susținută de Divizia Specială de pe lângă Legația Elveției din București (care apăra interesele grecilor din România în lipsa relațiilor diplomatice întrerupte în 1941) a dus o luptă înverșunată pentru a-și păstra integritatea și interesele. Răsturnarea regimului din România și venirea la putere a guvernului Petru Groza, la 6 martie 1945, a însemnat și distrugerea vechii comunități elene. Beneficiind de sprijinul statului român, după patru ani de la înființarea primei secții E.A.M.² (Frontul Eliberării Naționale) în România, comuniștii greci au reușit, la 4 mai 1948, să preia conducerea comunității elene și să-i schimbe statutul și compoziția. Liceul Elen a fost primul vizat.

Lipsa vechilor membri ai comunității grecești, mulți dintre ei bogați, care fugiseră în Grecia și care anterior susținuseră activitatea Liceului elen, s-a resimțit puternic. Președintele Federației Patriotice Elene a trimis în 8 aprilie 1949, către un anume tovarăș Țilka, o cerere prin care cerea, fie în deplină seninătate, fie cu fină ironie, bani pentru plata profesorilor, sub pretextul că „vin și sărbătorile și nu se cade ca noi să mâncăm cozonaci și ouă roșii și profesorii nu”, și specifica faptul că „doresc să normalizez situația salariilor corpului didactic pentru ca să pot cere și eu de la ei mai mult și să fiu ajutat din partea lor la democratizarea școlilor”, în contextul în care un alt raport arăta că „în ce privește spiritul care domnește în această școală, se constată o oarecare rezervă față de frământările prin care trece țara noastră în mersul ei spre socialism”.

Același raport releva concluzii caracterizate printr-o exprimare tipică a anilor stalinisti, dar reflectând o realitate paradoxală și anume

---

² Organizație de rezistență apărută în 1941 în Grecia, era alcătuită din grupuri și partide de stânga dar dominată de Partidul Comunist Grec. Avea rolul de a fi un front politic și militar unitar împotriva forțelor de ocupație.

respectarea de către România comunizată a unei convenții din 1931 și, respectiv, încălcarea aceleiași convenții de către Grecia democratică. Se arăta așadar că „școlile eline de pe teritoriul R.P.R. au funcționat și continuă să funcționeze nestânjenite, bucurându-se de toate drepturile stabilite în acordul cultural din 1931, în timp ce toate școlile românești din Grecia monarho-fascistă au fost închise iar personalul didactic expulzat sau ținut în lagăre”. Această mențiune a apărut în contextul în care, la 22 aprilie 1948, guvernul Republicii Populare Române emitea o „Notă de protest împotriva guvernului monarho-fascist al Atenei”, prin care acuza guvernul grec, condus de Nikolaos Plastiras, de încălcarea condițiilor Tratatului de la București pentru că acesta a dispus închiderea școlilor românești din Grecia.

La finalul unui control asupra școlilor elene care funcționau în România, inspectorul școlar Mihai Suveți, semna în 1948 un raport în care constata faptul că „toate școlile grecești care funcționează în baza Convenției Culturale româno-elene din 1 septembrie 1931 au funcționat și continuă să funcționeze cu însemnate abateri de la dispozițiunile legii. Cu toate acestea, Statul Român n-a împiedicat normala funcționare a acestor școli, iar organele de conducere ale Ministerului Învățământului Public au avut față de ele cea mai largă înțelegere, fapt cunoscut de întreg personalul didactic al acestor școli”. Și aceasta, spre deosebire de școlile românești din Grecia, care „au fost distruse sau deteriorate, îndeosebi din cauza acțiunii armatelor de ocupație” și care nu au mai putut fi deschise începând cu anul școlar 1944-1945, întrucât toate sunt cu internate, a căror funcționare necesită mari cheltuieli”.

La 29 aprilie 1948, Uniunea Patriotică Elenă din România³ (E.A.M.) trimitea ministrului învățământului o cerere, arătându-se preocupată de continuarea studiilor absolvenților de la Liceul Elen din București. Dacă înainte absolvenții trimiteau diplomele lor la Atena, unde erau verificate de organele școlare competente și li se elibera un certificat de absolvire de stat fără nicio altă verificare sau formalitate, acestea fiind echivalate de Ministerul Educației Naționale din

---

³ În martie 1945 gruparea E.A.M. se transformă în „Uniunea Patriotică a Grecilor din România – E.A.M.” (organizația democratică antifascistă a grecilor din România) care va continua dezbinarea comunității elene și va reuși în 1948 să monopolizeze conducerea acesteia.

România iar postulanții erau admiși la cursurile universitare de aici, în „conjunctura actuală, guvernul fascist din Grecia al lui Tsaldaris face toate posibilitățile spre a îngreuna eliberarea diplomelor de Stat tinerilor absolvenți ai Liceului Elen din București, astfel încât să-i oblige să plece în Grecia pentru a-și continua acolo studiile, ceea ce constituie desigur o pierdere pentru propagarea ideilor democratice tineretului grec din România, mărindu-se prin aceasta numărul fasciștilor și contribuind în egală măsură la exodul acestor tineri din care foarte mulți doresc să-și continue studiile aici, în România”. În această situație, conducerea Uniunii Patriotice Elene cerea echivalarea diplomelor de absolvire ale Liceului Elen cu diplomele de stat ale școlilor românești pentru tinerii absolvenți din acel an, dar și din anii anteriori, care din diferite motive nu putuseră pleca în Grecia⁴. Problema va fi rezolvată, de vreme ce, la 14 septembrie 1948, într-un document al comunității erau trecute 30 de locuri alocate absolvenților care doresc să-și continue studiile.

Plecarea masivă a membrilor comunităților elene transpare și din Procesul-verbal semnat la 30 aprilie 1948 de inspectoarea Athena Rădoi, care specifică faptul că la începutul anului școlar s-au înscris 168 elevi, frecventau 106, însă nici acest număr nu mai este exact, întrucât „urmează să mai plece în Grecia”⁵. Inspectoarea va observa că programa școlii nu corespunde cu programele analitice din țară, echivalările sunt ilegale iar manualele sunt toate editate în Grecia anilor 1939, 1940, 1941 și conținutul lor vechi nu corespunde actualității.

Pentru același an, ne atrage atenția o întâmplare petrecută chiar de ziua națională a Greciei, 25 martie. Directorul școlii era profesorul Georgios Papadopol, numit în funcție la 24 octombrie 1947. Securitatea va descrie într-o notă informativă evenimentul: „În ultimul timp, în rândurile elevilor de la Școala Greacă din București se observă o nouă ofensivă reacționară. În clasa a VIII-a medie au fost rupte toate lozincile democratice⁶. Ba mai mult, „la 24 martie la Școala Elenă din București s-a pavoazat sala de festivități în vederea sărbătoririi zilei naționale elene din 26 martie. În dimineața zilei de

---

⁴ Arhivele Naționale Istorice Centrale, București, Fond Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice (1947–1949), dos. nr. 328. [infra: A.N.I.C.]

⁵ *Ibidem.*

⁶ *Ibidem.*

25, tabloul lui Zahariadis, secretarul general al PCG care se găsea așezat pe balconul teatrului a fost găsit mângălit, lozincile care reprezentau «pasagii din luptele actuale din Grecia»⁷ distruse, Muntele Gramos sfâșiat și în locul lor s-au găsit scrise cu aceeași pensulă cu care fuseseră desenate lozincile cuvântul «TRĂDĂTORI»⁸.

Conducerea comunității, respectiv, Toma Gheorghiu, Gh. Vlasiadis, I. Nicolau și C. Stamidis au luat declarații scrise cadrelor didactice, elevilor și personalului administrativ, însă fără succes.

Ca situația să se complice, directorul Papadopol, deși Comitetul îi pusese în vedere să nu amintească nimic despre situația de atunci din Grecia, în discursul său din ziua de 25 martie, va arăta suferințele îndurate de poporul grec: războiul, cotropirea patriei de anglo-americieni. Deși cu o clară orientare „pe linie” (a se vedea această din urmă formulare caracteristică pentru limbajul de lemn) – discursul său va provoca o violentă altercație chiar în sală cu un membru al Comitetului, ceea ce va determina suspendarea sa din funcția de director și înlocuirea sa.

Motivul era faptul că Legația Elveției la București care răspundea de situația comunității grecești din anul 1941, recomanda printr-o adresă comunității elene să adopte „cea mai strictă neutralitate în școală” și să se abțină de la orice manifestare cu caracter politic.

Asemenea incidente nu erau singulare. La Constanța, unde școala organizase întreceri pentru ziua de 27 martie și unde „se decorase întreaga clasă cu lozinci, portrete și se făcuse gazete noi de perete, în ajunul sărbătorii, au fost găsite lozinci, gazete rupte și, culmea îndrăznelii, pe o tablă de clasă fusese scris «A murit Stalin !»”. Cazul urma să se ancheteze de organele locale⁹.

Preocupat de problema școlilor grecești, la 14 septembrie 1948, într-un memoriu al comunității elene către Ministerul Învățământului în legătură cu problema învățământului grec din R.P.R., secretarul general al organizației propunea ca în orașele unde există populație elenă compactă să se deschidă, conform înțelegerii cu Ministrul

---

⁷ *Idem*, dos. nr. 609.

⁸ Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității, Fond Documentar *Comunitatea elenă 1942-1949*, Dosar 9112 [infra: C.N.S.A.S.].

⁹ A.N.I.C., Fond Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice (1947–1949), dos. nr. 328.

Gheorghe Vasilichi¹⁰, „secții speciale pe lângă școlile românești, unde la anumite ore să se predea copiilor greci limba maternă”. Se specifică, de asemenea, faptul că există elevi și în comunitățile care nu au școli, precum: Tulcea (30 elevi), Sulina (20 elevi), Mangalia (50 elevi), Călărași (25 elevi) și care, în urma înțelegerii, aflăm ulterior din documente că au fost repartizați la secții de limba greacă înființate în școlile românești din localități. Situația materială proastă a școlilor grecești, datorată lipsei veniturilor care acum provin din taxele școlare, închirierea bunurilor comunității și donații care însă sunt insuficiente pentru întreținerea școlilor, „având în vedere că cca. 60% dintre elevi sunt lipsiți de mijloace materiale”, face ca numărul copiilor care vor fi înscriși în anul școlar 1948–1949 să nu poată fi precizat. La finalul actului se specifică faptul că: „ținând seama că în R.P.R. învățământul este pus pe baze noi progresiste și cum el este asigurat pentru toate populațiile conlocuitoare, suntem convinși că Onor Ministerul Învățământului Public va acorda toată bunăvoința spre a rezolva necesitățile populației elene din R.P.R.”¹¹.

Revenind la întâmplarea petrecută cu prilejul Zilei Naționale a Greciei – 25 martie, nu știm exact care i-au fost urmările, dar în 1949 profesorul va fi reabilitat și îl regăsim în funcție. Din acuzat devine acuzator, așa că, în ședința Corpului profesoral și a comitetului școlar, acesta a acuzat amenințându-i cu concedierea¹².

Dintr-un raport general de activitate pe anul 1948–1949 al Liceului elen către Ministrul Învățământului Public – Direcțiunea Naționalităților Conlocuitoare din 19 iulie 1949, aflăm că cei 155 de elevi care au frecventat cursurile s-au confruntat cu probleme cauzate de procedeu greoi de traducere în limba maternă chiar la orele de curs a lecțiilor din manualele unice ale școlilor cu limba de predare română. Deoarece conducerea școlii renunțase la manuale vechi, considerate reacționare, procesul de traducere a noilor manuale era în

---

¹⁰ Gheorghe Vasilichi, membru al CC al PMR, a fost, printre altele Ministru al învățământului public în perioada 1948 – 1949, Ministru al minelor și petrolului în perioada 23 aprilie 1949 – 13 martie 1951 și președinte al UCECOM, deputat în Marea Adunare Națională în perioada 1948-1974.

¹¹ A.N.I.C., Fond Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice (1947–1949), dos. nr. 328.

¹² *Ibidem*.

curs la acel moment. Directorul Papadopol, împreună cu alte 10 persoane (majoritatea profesori ai liceului elen, dar și un reprezentant al presei comuniste grecești) formau colectivul care traduceau manualele școlare românești în limba greacă.

Ca urmare, consiliul profesoral hotărâse repetarea materiei parcurse până la 1 mai 1949. Directorul Papadopol considera că noile manuale „au metodă nouă și adecvată”, sunt „pur științific realiste” iar în predarea lecțiilor s-a folosit „metoda activ dialectică”¹³.

În lipsa cadrelor didactice, în mai 1949, Manolelis – secretar al E.A.M. din 1947, funcționar la Școala greacă și pedagog la Școala Comercială nr. 4 băieți – va afirma că în cercurile grecești reacționare se vehiculează ideea că „aproape toți profesorii vor fi înlocuiți cu muncitori care urmează acum un curs special de pregătire pentru această nouă profesie”¹⁴.

În anul 1949, toți cei care absolviseră acest liceu pe tot timpul războiului, erau primiți la universitățile românești fără diplomă de bacalaureat, dată fiind situația excepțională în care se găseau grecii din România, care nu puteau călători în Grecia pentru a-și putea obține diploma de bacalaureat¹⁵.

De semnalat este faptul că în 1949 nu se constituise încă în Liceul elen organizația de pionieri, dar erau înscriși în U.T.M. elevii din clasele a VIII-a, a IX-a, a X-a și a XI-a, respectiv, 66 % din totalul acestora. După unificarea tineretului¹⁶, elevii cursului mediu al școlii erau trecuți automat în cadrele U.T.M.

Aflăm că din cei 23 de profesori ai școlii nu toți erau de specialitate și că nu toate materiile au putut fi predate în limba greacă, mai ales că limba de predare era obligatoriu limba greacă vorbită. Faptul că nu toți profesorii posedau bine această limbă a constituit o piedică în predarea lecțiilor ei nefiind înțeleși de elevi¹⁷.

---

¹³ *Ibidem.*

¹⁴ C.N.S.A.S., Fond Documentar *Comunitatea Elenă 1949-1950*, dos. nr. 9112.

¹⁵ *Ibidem.*

¹⁶ În perioada 19–21 martie 1949, a avut loc la Sala Ateneului Român Congresul de constituire a „Organizației unice revoluționare a tineretului”, în cadrul căreia s-a realizat asimilarea tineretului social-democrat de către tineretul comunist în UTM.

¹⁷ Arhivele Naționale, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice (1947–1949), Dosar 609.

La materiile ale căror manuale au fost traduse în limba greacă, se predă din manuale de stat. La celelalte netraduse încă, elevii aveau ca îndrumător manualul tipărit de stat iar profesorul predă tot din acest manual în limba greacă, dându-le și rezumate în scris.

Deoarece la începutul anului școlar, directorul nu a fost în legătură cu Ministerul și Inspectoratul Școlar, nu s-a aplicat planul de muncă de la început.

Toți profesorii erau înscriși în sindicat, 95 % dintre ei în ARLUS și 88% în Uniunea Federațiilor Democrate Grecești. Pentru ridicarea nivelului ideologic, opt profesori au urmat cursurile de studii marxist-leniniste organizate de către Federația Democrată Greacă, care „au avut ca efect ameliorarea învățământului în școală”.

Școala se conducea după programa analitică a școlilor din Grecia, toate materiile erau predate în limba maternă, cu excepția matematicii, fizicii și chimiei care erau predate în limba română din cauză că școala nu dispunea decât de un profesor licențiat în matematică care predă în limba greacă. De asemenea, spre nemulțumirea autorităților române, toate actele și registrele școlare se țineau exclusiv în limba greacă, contrar prevederilor art. 26 din Legea Învățământului Particular.

Directorul Papadopoulos semnaleză Ministerului cazul Mariei Mantzoros care nu lucrează în spiritul reformei învățământului cu toate lămuririle și îndrumările Direcțiunii și nu a dus o muncă de colaborare în colectiv în spirit progresist.

La finalul unui alt raport către Ministerul Învățământului Public în care este prezentată starea celor patru școli elene (București, Constanța, Brăila, Galați) se propunea ca prin etatizarea școlilor elene să se dea posibilitatea și copiilor eleni de cetățenie română de a frecventa școli în limba maternă. În ceea ce privește corpul didactic și administrativ, se propunea ca acei membri cu atitudine antidemocratică să fie scoși din aceste școli, de comun acord cu organizațiile locale.

Important în această privință este faptul că Liceul elen din București, cunoscut ca Școala mixă medie nr 14, a devenit după 1950 singura școală din România în care se mai predă în limba greacă și unde veneau copiii greci din întreaga țară. Grecilor de mult stabiliți în România li se adăugau elevi proveniți din familiile de comuniști

refugiate din Grecia, foștii partizani, cărora li se spunea „ai lui Markos”.

Programa începea să se resimtă în sensul adaptării la cererile comuniștilor, „dar acolo se învață o istorie falsă, trunchiată și într-o limbă mai mult decât populară”¹⁸.

De la jumătatea anilor '50, în clasele liceului elen vor predomina în proporție de până la 90 % elevii greci refugiați, care erau pregătiți și proveneau în marea lor majoritate din rândul țăranilor și muncitorilor. Acestora li se va acorda accesul la facultățile românești fără examen.

După anii 1950 regimul comunist a acordat și copiilor greci cu cetățenie română dreptul de a studia la școala greacă.

La 2 septembrie 1956 intră în vigoare atât „acordul între guvernul Republicii Populare Române și guvernul regatului Greciei privind reglementarea problemelor financiare în suspensie între cele două țări”, cât și *Declarația comună* cu privire la reluarea relațiilor diplomatice. La articolul 4 al acestuia se preciza faptul că statul elen renunța în favoarea statului român la toate drepturile și pretențiile sale asupra unor imobile situate în România, primul menționat fiind imobilul situat în București, str. Austrului nr. 33¹⁹.

Liceul își va continua însă existența la sediul comunității elene din str. Austrului nr. 33 până în 1960. Din acest an se va muta în vechiul sediu al școlii grecești-Școala pentru deficienți de vedere²⁰.

Școala greacă va fi transferată într-unul din corpurile Liceului „Mihai Viteazul” cu denumirea de Școala generală și medie cu nr. 14. Nu știm cât a ființat în această locație însă, îl găsim însă în anul 1977 „într-un local din Calea Griviței” sub numele de Liceul nr.12. Din cauza prăbușirii clădirii la cutremurul din 4 martie 1977 dar și a legii de restructurare a învățământului, acest liceu cu profil real a fost desființat. Asociația Emigranților Politici din Grecia în R.S. România solicita la 1 august 1977 Consiliului Național al Societății de Cruce Roșie din România, în condițiile în care „normele în vigoare nu permit

---

¹⁸ Zoltán Rostas, *Chipurile orașului*, Iași, Edit. Polirom, 2002, p. 297.

¹⁹ <http://www.monitoruljuridic.ro/act/acord-din-2-septembrie-1966-intre-guvernul-republicii-socialiste-romania-si-guvernul-regatului-greciei-privind-reglementarea-problemelor-financiare-in-suspensie-intre-cele-doua-tari-emitent-102284.html>

²⁰ Instituție înființată în 1957 care funcționează și astăzi în acel imobil. (apud www.muzeulabandonului.ro)

funcționarea unui astfel de liceu de sine stătător” să intervină pe lângă ministerul menționat, pe baza memoriului înaintat Ministerului Educației și Învățământului un în data de 27 iulie 1977, pentru a decide înființarea unei secții de acest profil, în cadrul unui liceu de profil real (preferința era Liceul „N. Bălcescu” – actualul Colegiu Sf. Sava), care să includă și învățământul general cu predare în limba greacă.²¹ Până la găsirea unei soluții, elevii acestui liceu vor fi trimiși să susțină examenul de concurs pentru treapta a doua la Liceul „Ion Creangă”.

După 1977, când repatrierea devenise, în ciuda greutăților de tot felul, o realitate și numărul de elevi scăzuse simțitor, s-a încercat crearea unor clase de greacă în cadrul unei școli generale care se afla în zona Universității bucureștene, dar care vor fi desființate odată cu școala însăși.

În prezent, ca urmare a inițiativelor Uniunii Elene din România, organism înființat în decembrie 1989, care conform Statutului său reprezintă comunitatea de cetățeni români de etnie elenă care trăiește pe teritoriul României din momentul constituirii statutului modern, din anul 2000 se predă limba elenă ca limbă maternă și din anul 2011 ca limbă modernă în toate școlile din România (acolo unde sunt solicitări), cu note în catalog. Aceeași instituție organizează cursuri, olimpiade naționale și internaționale de limba neogreacă.

În anul 2008, în urma parteneriatului dintre Ambasada Republicii Elene în România, Ministerul Educației Elen și un grup de investitori greci de pe piața locală, a fost înființată la București Școala greacă „Athena” care funcționează după sistemul de învățământ grecesc.

Rolul important pe care l-a avut în perioada prefacerilor survenite între 1947-1948 dar și personalitatea sa complexă ne-e atras atenția asupra profesorului Georgios Papadopoulos. Comunist din convingere, acesta va rămâne în România în calitate de profesor timp de 37 de ani. Multor copii, inclusiv refugiați, „eroicul profesor”, așa cum a fost numit, le-a fost dascăl și tuturor le-a împărtășit cu generozitate lumina cunoașterii, le-a insuflat în suflet dragostea pentru limba greacă și pentru Patria Mamă. Bine pregătit profesional, cu o

---

²¹ Arhivele Naționale ale României, Fond Societatea de Cruce Roșie din România, Serviciul Emigranți, dos. 2/1977.

cultură bogată și dispunând de o vastă bibliotecă, profesorul a inspirat și format zeci de elevi, unii dintre ei intelectuali reprezentativi pentru generația de copii greci refugiați²².

Probabil etnic aromân, de cetățenie albaneză, născut în 1912, în nord-vestul Greciei, în zona Argyrocastro, profesorul Papadopoulos provenea dintr-o familie săracă, rămas de mic orfan de tată. În 1938 va absolvi Facultatea de Litere și Filozofie a Universității din Atena iar în 1940, Ministerul Educației din Grecia îl numește profesor de literatură greacă la Liceul Elen din București, unde va preda până în 1975, când iese la pensie. În 1977 se întoarce în Grecia și se ocupă exclusiv de literatură.

După doi ani de la venirea în România, într-o țară aliată a Germaniei, se implică în acțiunile de întrajutorare a Greciei Libere, stat aflat sub ocupație germană. Aflăm că în 2 iunie 1942 „la îndemnul secretarului comunității grecești, Hristu Adamidis, profesorii greci din capitală au plecat în provincie în lunile de vacanță în propagandă, pentru a stimula acțiunea patriotică a conaționalilor greci. La 1 august a venit la Brăila un profesor grec de la Liceul elen din capitală, anume Papadopol care a inspectat școala grecească din oraș, a luat contact cu membrii coloniei grecești și cu profesorii de la școală”²³.

Deoarece acțiunile devin tot mai organizate, la 24 iunie 1942 Comitetul acțiunii *Grecia liberă* din Capitală, „într-o ședință secretă ținută la sediul școlii elene a luat hotărârea de a se ține conferințe la sediile școlilor sau comunităților din orașele provinciale, conferințe cu subiect de propagandă în favoarea Greciei libere. Au fost repartizați pentru această acțiune următorii profesori: Cordelis Emil pentru Constanța, prof. Papadopol George pentru Muntenia”²⁴.

La 7 februarie 1948, în „Apelul Uniunii Patriotice din România” către toți grecii democrați din țară, publicat în Ziarul „Universul”, aflăm că printre cele mai importante ale organizației era enumerat și profesorul Papadopol: „La noi, colonia elenă organizată în Uniunea Patriotică Elenă din România (E.A.M.) va intensifica activitatea de sprijinire a fraților de pe teritoriul patriei subjugate. Vizita în țară a cunoscutului luptător pentru democrație, Miltiade Porfiroghenis a prilejuit coloniei elene cunoașterea realităților luptelor din Grecia.

---

²² Revista „Ta kantsiotika” (Τα Καντσιώτικα), vol 22. /2015 în www.drosopigi.gr.

²³ C.N.S.A.S., Fond Documentar *Comunitatea elenă 1938-1942*, dos. nr. 9112.

²⁴ *Ibidem*.

Uniunea Patriotică Elenă din România a ținut ședințe speciale de reorganizare și intensificare a muncii la care au participat personalitățile cele mai reprezentative din sânul coloniei elene, printre cari N. Plumaritis, E. Cocalas, dr. Odiseu Apostolu, I. Nicolau, dr. Kramatopol, prof. Papadopol etc. Cu acest prilej s-a ales un comitet de conducere care are ca primă sarcină mobilizarea tuturor grecilor democrați din România, în această acțiune²⁵.

Concomitent cu activitatea didactică, profesorul Papadopoulos a fost scriitor, poet, autor a numeroase cărți publicate sub pseudonimul Alkis Castritis în special în Grecia. La București, Papadopoulos a publicat la Tipografia Publicațiilor Bisericești două romane pentru copii. Primul dintre ele a apărut în 1943 și s-a numit *Copilul ciudat*. Tipografia Cărților Bisericești înființată în 1882, trecută în 1929 în administrarea Consiliului central Bisericesc, era din 1944 încorporată în Institutul Biblic și de Misiune Ortodoxă. Explicăm tipărirea acestui volum la această tipografie ținând cont că în perioada 1945-1947 procesul de sovietizare a societății românești era la începuturi și „între Patriarhia română și puterea politică se ducea o luptă surdă, prima făcând eforturi pentru păstrarea autonomiei sale și pentru conservarea pozițiilor deținute în societatea românească, a doua vizând obținerea unui control cât mai solid și a susținerii clerului și ierarhiei ortodoxe pentru regimul de tip sovietic²⁶”.

Trei ani mai târziu, în 1947 la aceeași editură, a fost scoasă o carte aproape necunoscută publicului, *Η ψυχή των μαθητών μου (I psihi ton*

²⁵ Ziarul „Universul”, din 7 februarie 1948.

²⁶ Dudu Velicu, *Biserica Ortodoxă în perioada sovietizării României. Însemnări zilnice (I. 1945-1947)*, București, Arhivele Naționale ale României, 2004, p. 10.

mathiton mu) [Sufletul elevilor mei] cu gânduri ale copiilor sub formă de mici compoziții. Pe atunci, printre elevii săi se numărau mulți refugiați fără părinți din Grecia, aduși în România prin programul de evacuare decis de conducerea comunistă a războiului civil. Cum a reușit profesorul să publice cartea la această editură în condițiile în care cenzura comunistă controla cu strictețe conținutul tuturor publicațiilor?

În iulie 1951, din documentele securității aflăm că „la sfârșitul anului 1948 și începutul 1949 pictorul Dimitrie Nicolaidis (soția lucra la Institutul Biblic) și Dimitrie Dumitru (pictor de biserici), soția lui profesor la Liceul Mixt elen din București, împreună cu doctorul Demostene Gramatopol și Nestor Camarianos, asistent de cercetare la Institutul de Istorie au încercat să formeze un cerc al intelectualilor greci din București cu tendințe naționaliste, deși în aparență făceau pe democrații comuniști²⁷. Probabil pictorul Nicolaidis, colegul profesorului Papadopoulos, pe care Patriarhia Română îl trimitea să picteze mănăstiri și biserici din țară i-a înlesnit contactul cu tipografia.

Cartea este rezultatul unui studiu de trei ani, timp în care profesorul, de fiecare dată când prezenta o nouă temă copiilor, menționa „nu uitați de cartea noastră!”. Astfel, „Fiecare copil avea grijă să redea câte ceva din sufletul lui, care să fie cât se poate de frumos, astfel încât să poată să fie introdus în cartea noastră, fie în întregime, fie doar fragmentar”. Scopul demersului său a fost deosebit de nobil „lucrarea nu are pur și simplu un scop limitat, să învețe copii să-și exprime cugetările lor logic și frumos, se merge mult mai departe: ea pregătește copii pentru înțelegerea Artei. Pentru omul simplu arta nu are o foarte mare importanță sau niciuna. Pentru Ernest Renan dar și pentru orice intelectual adevărat ea este ‘omul total’. Scoate poezia din viață și spune-mi, dacă poți, ce diferențiază omul de fiară? Poezia este esența vieții, esența omului, esența artei”».

La început Papadopol a sugerat unui periodic grecesc care apărea la București acordarea unei „coloane pentru elevii celor trei școli ale noastre”. Răspunsul pe care l-a primit a fost „chestii copilărești, ce pot spune copiii?” sau „chiar, cine ar dori să știe ce

---

²⁷ C.N.S.A.S., Fond Documentar *Comunitatea elenă 1951-1952*, dos. nr. 9112.

scriu copiii”. Acest lucru l-a determinat să insiste în publicarea cărții, deoarece era ferm convins că era totuși vorba despre o lucrare literară.

Autorul considera că revistele școlare care nu circulau decât în școli nu aveau un rezultat pe măsură, pe când „cea la care mă gândesc, urmărește să creeze o tendință de gândire creativă în rândul copiilor din toată Grecia”. Spera că profesorii din România vor adopta ideea și o vor introduce în școlile lor.

Cartea are cinci capitole. În cel de-al cincilea, dedicat dragostei de patrie, există un eseu scris în 1947 de un elev de gimnaziu, și anume Dimitrios Papadoniou, care este cel mai semnificativ pentru statul în care se aflau copiii refugiați, precum și al altor copii greci care locuiau în România. Este un fel de „nici aici, nici acolo” (ocupația rusă și comunismul incipient în România, războiul civil în Grecia). O tristă realitate făcea ca nimeni să nu poată părăsi țara, întrucât granițele erau închise.

Își imaginează apoi plecarea din portul Constanța: „Mi-am făcut cu bucurie cruce pe ascuns” (acesta este un indiciu despre situația reală, oamenii nu erau liberi să se închine în public).

Apoi își imaginează trecând pe lângă Constantinopol, Asia Mică. Se face o ușoară pregătire pentru ceea ce va urma:

„Asta este soarta. Nu pot să-mi părăsesc colegii, școala și această țară”.

Aici vine sfârșitul: „Și nu m-am supărat atât de tare că m-a trezit mama (dacă copilul autor era emigrant era singur, deci iată o dovadă că îi lipsea mama) decât că nu am apucat să fac acei trei pași ca să ating pământul țării mele”.

Astfel, acest fragment de proză scris de un copil și publicat în edițiile Bisericii Ortodoxe Române, care se bucura în acel moment și de fapt în toată perioada comunistă de mai multă libertate decât edițiile laice, vorbește mult despre 1. situația reală din România 2. situația reală a emigrării 3. starea de spirit reală a copiilor refugiați greci (le lipseau patria pe care o cunoșteau, le lipseau părinții) și a copiilor emigranților greci (care înțelegeau că țara în care trăiau s-a schimbat în rău, tânjeau după patria pe care au fost învățați să o idealizeze dar la care nu puteau ajunge).

Școala Elenă din București, promoția 1942.

Al cincilea de la dreapta, prof. Georgios Papadopoulos

Să fii trecut cu vederea profesorul Papadopol această lucrare, deoarece tânjea asemeni micuțului autor după pământurile natale la care nu ajungea din cauza războiului? Sau mai mult, când ultima compunere din această carte vorbește despre idealul unui copil de a deveni „om adevărat”: „Cât de greu este acest frumos ideal, într-o lume plină de ură, care nu se găsește nici printre ele mai sălbatice fiare ale junglei, unde fiecare îl privește pe celălalt ca pe dușmanul său de moarte, unde au fost uitate cu totul cuvintele lui Christos: „Iubește-ți aproapele ca pe tine însuși!”²⁸

Considerăm că după înființarea E.A.M. în România și preluarea școlii grecești de către comuniști, profesorul Papadopol, un om cult și un foarte bun pedagog cu vederi de stânga, devine o unealtă în mâinile acestora. Funcția de director îl va ajuta să aplice mai repede și mai ușor noile măsuri de politizare a învățământului în școala greacă. Își execută colegii alături de care, cu ceva timp în urmă, se implicase în

²⁸ Gheorghiou B. Papadopoulou, «Η ψυχή των μαθητών μου» (Sufletul copiilor mei), București, Tipografia Cărților Bisericești, 1947, pg. 83.

acțiunile de salvare a Greciei aflată sub ocupație. Personalitatea lui, cărțile publicate până la instaurarea regimului comunist în România contrastează vizibil cu acțiunile sale după ce comunitatea a fost preluată de grecii comuniști. În anii '50 devine unul dintre promotorii ideologiei comuniste din cadrul Comitetului Democrat Grec din România. În data de 8 decembrie 1950 grecii comuniști din București erau invitați la „conferința ce o va ține domnul Papadopol Gheorghe, prof. la liceul Mixt Ellen din București, despre: „Congresul Mondial al Păcii de la Varșovia, expresia voinței supreme de pace a tuturor popoarelor lumii. Conferința va avea loc în sala de festivități a Comitetului Democrat Grec din București, str. Australului nr. 33”²⁹.

Tot la sedul Comitetului Democrat Grec va avea loc o altă conferință în data de 19 iulie 1951 cu o temă relativ surprinzătoare: „Explicația științifică a somnului și viselor”³⁰.

„Vechii luptători ai Elladei la Moscova”
în n.r.2 / 1961 al Revistei Pysros, editura Μινεξέμη Μαρίκα.

²⁹ „Universul”, București, 8 decembrie 1950.

³⁰ Idem, 18 iulie 1951.

Profesorul Papadopol va fi în anii '60 unul dintre corespondenții ziarului „Pysros” („Flamura”) al cărui număr apărea în 1961 în Republica Democrată Germană, publicație ce va juca un rol semnificativ în cultivarea patriotismului în rândul tinerilor refugiați politici greci din statele socialiste. Apărută cu sprijinul financiar al Partidului Unității Socialiste din Germania (SED), revista era scrisă de refugiați politici greci sub supravegherea Partidului Comunist Grec. În condiții complexe de schimburi politice și culturale între oameni și instituții, „Pysros” își propunea să pregătească terenul pentru repatrierea refugiaților politici greci și legalizarea KKE în Grecia³¹.

Într-un număr al acestei reviste, profesorul Papadopol publica sub pseudonimul său literar o poezie cu titlul *Vița de vie* (*T'αμπέλι*) în josul căreia se găsea semnificativ o fotografie ce îi înfățișa pe „Vechii luptători ai Elladei la Moscova”³².

După 1955 la Liceul Elen vor predomina elevii proveniți din coloniile de refugiați greci din țară (greci sau slavo-macedoneni). Mulți dintre aceștia își vor aminti cu drag de „domnul Fleți” care le preda limba greacă și le spunea deseori, sprijinindu-și gânditor bărbia în palmă, că „Omul fără dușmani nu are nicio valoare” sau „Mulțumește dușmanilor tăi pentru că îți arată propria valoare”, cugetări care fac trimitere la teoria comunistă a necesității existenței dușmanului, după care acesta pare să se fi ghidat toată viața ...³³.

Contradicții, paradoxuri, credințe ascunse, convingeri relevate în moduri dintre cele mai neașteptate, cumplite nedreptăți și tragedii umane. Iată ce pare să ne releve studiul nostru de caz.

---

³¹ Mary Ikoniadou, *Reclaiming Greek national history in the 1960s. The case of Pysros illustrated magazine in the GDR* [Revendicarea istoriei naționale grecești în anii 1960. Cazul revistei ilustrate Pysros din RDG], in vol. *Deutsch-Griechische Beziehungen Im Ostdeutschen Staatssozialismus (1949-1989). Politische Migration, Realpolitik Und Interkulturelle Begegnung*, eds.: Marco Hillemann and Miltos Pechlivanos, Berlin, Edition Romiosini/CeMoG, Freie Universität Berlin, 2017, p. 123–133.

³² Arhivele ASKI [Arhiva Istoriei Sociale Contemporane], în: <http://aski.archives.eu>

³³ Informații furnizate în iunie 2023 de d-na prof. Caliopi Fudulu, fostă elevă a Liceului elen în perioada anilor 1950.